

ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті узагальнено поняття «економічне управління підприємством», проведено дослідження механізму економічного управління підприємством в сучасних умовах. Розглянуто основні сфери економічного управління. Проаналізовано передумови, які спонукають підприємство до вдосконалення системи економічного управління.

Ключові слова: економічне управління; ефективність; прибуток; планування; контроль.

Постановка проблеми. Зміни в економіці України нерозривно пов'язані зі зміною пріоритетів, підходів та методів управління підприємствами. Ефективність діяльності сучасного підприємства залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників. Вплив зовнішніх чинників на управління підприємством обумовлює його адаптованість і пристосованість до зовнішніх умов. Внутрішнє середовище підприємства складається з багатьох управлінських систем і підсистем, які потребують відповідних методів управління. Часто успіх підприємств залежить від вірно обраних заходів щодо удосконалення різних аспектів управління. Традиційні методи управління підприємством мало підходять у швидкозмінному конкурентному середовищі. Процес, який направлений на виживання та стабільне функціонування підприємства в сучасних умовах є розвиток. Тому, розвиток є важливою умовою ефективності життєдіяльності підприємств.

Застосування новітніх підходів, принципів, методів, інструментів в управлінні підприємством для забезпечення його успішного функціонування в конкурентному ринковому середовищі є головною складовою успіху підприємства як на внутрішньому ринку так і на зовнішньому. Дослідження і вдосконалення системи управління, як в рамках окремого підприємства, так і держави, суспільства в цілому сприяє швидкому та ефективному впровадженні нових механізмів управління, які відповідають сучасним потребам.

Основою забезпечення стійкого функціонування підприємств та їх здатності до розвитку є забезпечення належного рівня конкурентоспроможності, прибутковості, платоспроможності, стійкості та, як наслідок, зростання ринкової вартості підприємства. Ці параметри залежать від ефективності управління ними як на рівні підприємства в цілому, так і від взаємозгодженості дій усіх підрозділів та фахівців підприємства. Практичне розв'язання цього завдання має забезпечуватися формуванням системи економічного управління підприємством.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Окремі теоретичні та методичні аспекти економічного управ-

ління підприємством знайшли відображення у працях науковців, серед яких: тощо. Однак ці проблеми залишаються актуальними, потребують подальших досліджень і розробки рекомендацій щодо вдосконалення сучасної системи економічного управління підприємством.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення поняття «економічне управління підприємством», дослідження механізму економічного управління підприємством в сучасних умовах та пошук шляхів ефективного функціонування сучасної системи економічного управління підприємством.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи особливості економічного управління підприємствами, перед усім, потрібно визначити зміст цієї категорії.

Управління підприємством – це економічна категорія, яка представляє особливу форму економічних відносин, що впливають на процеси, об'єкт чи систему, аби зберегти її стійкість, або перевести в інший стан відповідно до поставлених цілей [1, с. 85]. А. Гончаров та Н. Олейнікова [2] визначають «економічне управління підприємством» як науку управління підприємством, спрямовану на досягнення його стратегічних і тактичних цілей, яка обумовлена потребами сучасного етапу розвитку ринкової економіки. Л. Дядечко [3] трактує економічне управління підприємством як перспективне (стратегічне), поточне та оперативне планування, а також організацію і контроль за виконанням планів. За визначенням П. Зозулі [4], це сукупність способів і методів впливу на діяльність підприємства, спрямованих на реалізацію його економічних цілей та завдань шляхом порівняння реальних і необхідних ресурсних можливостей.

О. Лисенко [5, с. 8] стверджує, що економічне управління підприємством – це циклічно повторюваний процес системного, планомірно організованого впливу на елементи господарського механізму підприємства шляхом взаємопов'язаних прямих і зворотних зв'язків для досягнення еталонно-інтегрального стану підприємства. Л. Мясоедова, Е. Хабибулліна [6] трактують економічне управління підприємством як

вид управлінської діяльності, який базується на економічному мисленні та спрямований на вирішення економічних завдань шляхом використання економічних методів управління на основі економічної інформації. При цьому система економічного управління підприємством повинна включати в себе сукупність форм і методів управління об'єктами з використанням економічних закономірностей, що виникають у процесі виробництва та реалізації товарів, продукції, робіт, послуг.

Узагальнюючи поняття економічне управління підприємством в сучасних умовах можна стверджувати, що це ефективна система, здатна забезпечити швидку адаптацію підприємства до змін його бізнес-середовища за умов максимально можливого врахування запитів і задоволення потреб потенційних споживачів. В такій системі отримання прибутку, слід розглядати не як основну мету діяльності підприємства, а виключно як результат ефективного функціонування правильно побудованої управлінської системи.

Предметом економічного управління є економічна діяльність підприємства, під якою розуміється комплекс різних видів діяльності, які здійснює підприємство. Головним призначенням економічного управління підприємством є забезпечення координації, взаємоузгодження та загальної спрямованості усіх цих видів діяльності, гармонізація усього спектру економічних відносин, що формуються в процесі здійснення цієї діяльності як у межах підприємства, так і з агентами зовнішнього середовища.

Основними передумовами, які спонукають підприємство до вдосконалення системи управління економічним розвитком є [7, с. 18]:

- кризові ситуації його господарсько-фінансової діяльності підприємства, який є свідченням того, що існуючі внутрішньо організаційні форми діяльності, стиль та методи управління вичерпали себе;

- зміни у зовнішніх умовах господарювання, що обумовлюють нові загрози та виклики, на які підприємство повинно знайти адекватну відповідь. Зміни, які відбуваються в підсистемах підприємств, повинні забезпечувати кращу адаптацію до нових умов господарювання, максимально використовувати нові позитивні сигнали, які йдуть від зовнішнього оточення;

- накопичення потенціалу розвитку, тобто сукупності ресурсів, здатностей та компетенцій, якими володіє підприємство та відповідно до яких існуючий стан справ вже розглядається як такий, що не відповідає наявним можливостям. Накопичення потенціалу провокує питання щодо ступеню його реалізації, яке і обумовлює передумови розвитку підприємства;

- недосконалість системи управління, невідповідність форм, методів стилю управління існуючим реаліям ведення бізнесу. Це обумовлює потребу у впровадженні різноманітних управлінських новацій, виникненню нових підрозділів, розукрупненні бізнесу тощо;

- досягнення ліміту можливостей зростання ефективності господарювання та продуктивності праці в межах існуючої організаційної структури підприємства обумовлює доцільність їх реорганізації для зняття

існуючих протиріч та виявлення нових імпульсів зростання;

- зміна цільових орієнтирів споживачів (покупців) підприємства, що обумовлює потребу в удосконаленні як самого продукту (товару, роботи, послуги), так і системи його збуту (реалізації), усіх складових маркетингового комплексу підприємства;

- підвищення конкурентності ринку, на якому працює підприємство, зниження конкурентоспроможності. Формування основними конкурентами нових довгострокових конкурентних переваг обумовлює зацікавленість у впровадженні їх досвіду, знаходження нових підходів до ведення бізнесу (на засадах реінжинірингу, бенчмаркінгу тощо).

Аналіз запропонованого переліку завдань дає змогу констатувати, що дослідники розподіляють предметні сфери управління підприємством наступним чином:

- *організаційне управління* концентрує увагу на методології управління та створенні передумов для її використання підприємством на основі обґрунтованого вибору форми організації управління, визначення та розподілу функцій між окремими учасниками управлінського процесу, забезпечення необхідної координованості та підборі кадрів, здатних до практичної реалізації тих функцій та завдань управління, які визначені для відповідного структурного підрозділу підприємства;

- *виробниче управління* зосереджується на виробничому процесі, його передумовах (використання устаткування та виробничих площ, технологічна підготовка виробництва, налагодження потоків необхідних матеріальних ресурсів), наслідках (продукція, її якість та конкурентоспроможність), процесах розвитку (розширення асортименту продукції, застосування удосконалених технологій виготовлення продукції, автоматизації виробництва);

- *економічне управління* пов'язане із вирішенням проблем забезпечення високоєфективної діяльності підприємства та створення передумов для його розвитку і передбачає здійснення системного аналізу господарської діяльності підприємства, обґрунтування найважливіших параметрів його стійкого функціонування (обсягів виробництва продукції, форми організації виробництва, цін на продукцію підприємства, варіантів його матеріально-технічного забезпечення, внутрішніх нормативів використання різних видів ресурсів, планування та розподілу прибутку, резервів підвищення ефективності діяльності, інвестиційних проектів та ін.).

Визначаючи місце економічного управління в системі менеджменту підприємства, слід зазначити таке. Підприємство – це складна соціально-економічна система, у складі якої сучасна економічна наука виокремлює різні підсистеми (виробничу, організаційну, соціальну, маркетингову (збутову), логістичну тощо), кожна з яких має відокремлений перелік об'єктів, потребує специфічного управлінського впливу на кожен з них з метою досягнення специфічних цілей та завдань.

Як наслідок, самостійного визнання та розвитку набули окремі види спеціального (функціонального) управління (менеджменту): виробничий, організацій-

ний, соціальний, фінансовий, інвестиційний, логістичний тощо. На всіх етапах розвитку світової та національної економіки інтерес до розробки теорії та практичного інструментарію різних видів спеціального управління був та є неоднаковим, що є причиною відсутності синхронності формування їх теоретико-методологічних засад та сприйняття практикуючими фахівцями їх базових положень.

Наразі необхідною умовою гармонізації управлінських цілей (визначених в окремих видах спеціального управління) та підпорядкування їх загальній меті є виокремлення інтегруючого та координуючого виду управління. Таким видом пропонується визнати економічне управління підприємством.

Економічне управління будується на цілеспрямованих рішеннях, що приймаються на основі аналізу та багатоваріантних економічних розрахунків на майбутній (плановий) період з урахуванням індикативного планування, яке має характер рекомендацій загальнодержавного чи регіонального рівнів. Сучасні державні програми є орієнтирами для розробки конкретних планів кожним суб'єктом господарювання. Сутність упровадження економічного управління суб'єктом господарювання полягає в розробленні планів роботи та заходів забезпечення їхнього виконання на велику, середню і малу перспективи.

Сутність механізму економічного управління визначається тим, що управління – це процес впливу на об'єкт управління з метою одержання певного результату. Таким результатом в економічному управлінні підприємством є прибуток. Постійне одержання прибутку не випадковість, а результат планової діяльності [8, с. 162].

Основним важелем економічного впливу на об'єкт управління є план. Тому під економічним управлінням розуміють перспективне, поточне та оперативне планування, а також організація і контроль за виконанням планів. Результатом планування є відповідна документація, тобто система планів, у якій відбиті всі види планованих завдань у формі системи показників на певний період. Передумовами планування представлені результати аналізу діяльності підприємства за попередній період. На етапі аналізу розглядаються зовнішні та внутрішні умови (фактори), що впливають на діяльність підприємства, оцінюється ступінь впливу цих факторів на показники, що плануються.

Постановка альтернативних завдань, з одного боку, є результатом аналізу, а з іншого – потребує багатоваріантності розрахунків. Тому альтернативні розрахунки виступають третім етапом економічного управління, у результаті якого визначаються очікувані економічні результати від різних варіантів планових дій. Альтернативні розрахунки забезпечують вибір кращого варіанта для ухвалення рішення, яке на наступному етапі втілюється в плани.

Конкретна діяльність підприємства відображається у звітності. Складання звітів являє собою опис отриманих економічних результатів діяльності з виконання планових завдань підприємства за певний період.

Завершується економічне управління контролем виконання планів. Контроль – це порівняння звітних

показників із плановими за відповідний період, виявлення відхилень і їх подача на аналіз [9, с. 31].

Вдосконалення економічного управління підприємством можна через такий аспект його діяльності. Першочерговим є управління витратами (виділяти основні поняття і процедури, системи управління витратами; виявляти існуючі проблеми формування та контролю витрат на підприємстві; формувати моделі управління витратами з урахуванням особливостей галузі та підприємства; адаптувати процес документообігу до обраної інформаційної системи; розподіляти відповідальність за формування витрат та створення механізму мотивації і стимулювання їх зниження).

Наступним напрямком вдосконалення економічного управління має стати використання системного підходу. Системний підхід до управління персоналом, який передбачає урахування взаємозв'язків окремих аспектів управління кадрами і виражається у розробці кінцевих цілей, визначенні шляхів їх досягнення, створенні відповідного механізму управління, що забезпечує комплексне планування, організацію і стимулювання системи роботи з персоналом. Так як у сучасних умовах головним елементом усієї системи управління є персонал, який одночасно може бути як об'єктом, так і суб'єктом управління [10, с. 144]. Необхідно приділити увагу удосконаленню організаційної структури підприємства, що означає необхідність встановлення оптимальної чисельності та структури управлінського апарату підприємства, а також чисельності працівників виробничих відділів та підрозділів згідно з діючими нормами, нормативами та реальними потребами підприємства з урахуванням сучасних ринкових умов тощо.

Доцільно також поліпшити систему планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства. Це досягається за допомогою впровадження ефективної системи внутрішнього контролю, широкого і всебічного впровадження обчислювальної техніки, розвитку комп'ютерних мереж зв'язку, застосування сучасних програмних засобів: технологій управління та інформаційних технологій. Насамперед це стосується системи організації фінансового менеджменту, бюджетування, управління фінансовими потоками та витратами.

Заходи щодо вдосконалення управління підприємством дозволять значно скоротити апарат управління шляхом поліпшення його організаційної структури, визначити відповідальність працівників, чітко визначити організаційну та виробничу структуру підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, при постійному ускладненні зовнішніх умов функціонування підприємств, підвищенні вимог зацікавлених осіб впровадження концепції економічного управління уможливить забезпечити досягнення поставленої мети – належний економічний стан підприємства, який є передумовою його довготривалого існування та розвитку, зростання цінності підприємства для усіх груп стейкхолдерів. З метою вдосконалення та створення ефективного функціонування сучасної системи економічного управління підприємством слід: застосовувати сучасні засоби і методи

керування в межах обраної концепції управління, для забезпечення прийняття ефективних рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень; удосконалювати організаційну структуру підприємства; покращення інформаційної системи управління підприємством, для можливості швидкого доведення рі-

шень до виконання; використовувати світовий досвід, а також шукати шляхи співпраці всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи економічного управління на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дяченко Л. А. Суть та особливості управління підприємствами туристичної сфери / Л. А. Дяченко // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2011. – № 1. – С. 84–90.
2. Гончаров А. Б. Економічне управління підприємством : конспект лекцій / А. Б. Гончаров, Н. М. Олейникова // Харк. нац. екон. ун-т. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 366 с.
3. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Л. П. Дядечко // К. : Центр навч. л-ри, 2007. – 224 с.
4. Зозуля П. В. Економічне управління кредитною діяльністю торговельного підприємства : автореф. дис. на здоб. ступ. канд. екон. наук : 08.07.05 / Донецьк, 2006. – 18 с.
5. Лисенко О. А. Функциональные аспекты управления текущими затратами пассажирских пригородных железнодорожных компаний : автореф. дис. на соискание ступени канд. екон. наук : 08.00.05. – М., 2006. – 23 с.
6. Мясоедова Л. В. Позиционирование экономического управления в общей системе управления предприятием. / Л. В. Мясоедова // Модернизация экономики и эффективность управления социально-экономическим развитием : сб. науч. статей по материалам 2-й междунар. конф., 14–15 мая 2010 г., г. Новочеркасск / Юж.-Рос. гос. техн. ун-т (НПИ). – Новочеркасск : ЮРГТУ (НПИ). – С. 209–210.
7. Богатирьев І. О. Управління розвитком підприємства (за матеріалами малих підприємств меблевої промисловості України): Автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.01 / Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2004. – 22 с.
8. Ткаченко Л. В. Маркетинг послуг : підручник / Л. В. Ткаченко // К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 192 с.
9. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни / О. С. Федонін // К.: КНЕУ, 2005. – 261 с.
10. Балабанова Л. В., Управління персоналом: підручник / О. В. Сардак, Л. В. Балабанова // К. : Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.

Л. С. Мельничук,

Черноморский национальный университет
им. Петра Могилы,
г. Николаев, Украина

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ ПРЕДПРИЯТИЕМ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

В статье обобщено понятие «экономическое управление предприятием», проведено исследование механизма экономического управления предприятием в современных условиях. Рассмотрены основные сферы экономического управления. Проанализированы предпосылки, побуждающие предприятие к совершенствованию системы экономического управления.

Ключевые слова: экономическое управление; эффективность; прибыль; планирование; контроль.

L. S. Melnychuk,

Petro Mohyla Black Sea National University,
Mykolayiv, Ukraine

ECONOMIC MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE IN THE CONTEMPORARY ECONOMY

The article summarizes the concept of «economic management of the enterprise» and studies the mechanism of economic management in the modern world. The main areas of economic management are revealed. The conditions that encourage enterprise to improve the system of economic governance are analyzed.

Key words: economic management; efficiency; profit planning and control.

Рецензенти: Євчук Л. А., д. е. н., професор;
Кузьменко О. Б., д. е. н., професор.